

Urheilun suurimmat lajiliitot äänessä: pienempiä ja suurempia muutoksia

Seuraavassa suurimpien lajiliittojen toiminnanjohtajahaastatteluiden eri alalukujen yhteenvedot. Suositeltavaa olisi tuki lukea luku kokonaisuudessaan, mutta tästä saa tuki pääpointit selville.

Lajiliitoista tekemisen organisaatioita

Tästä kaikesta edellä esitetystä saattaisi vetää sellaisenkin johtopäätöksen, ettei laadukas toiminta kaipaakaan entisenkaltaisia raskaita luottamushenkilöjärjestelmiä ja organisaatorakenteita. Eniten toimintaan saattaa vaikuttaa yhteenhiileen puhaltamisen meininki, jossa unohdetaan itsekäs edunvalvontaetos taka-alalle ja keskitytään yhdessä oppimiseen ja positiivisen joukkovoiman hyödyntämiseen. Tällainen ajatus välittyi niissä hyvin monien toiminnanjohtajien haastatteluissa, joissa he kertoivat saaneensa eniten tukea työlleen kollegoiltaan, joiden kanssa heille on syntynyt epävirallinen vertaistukiverkosto.

Toimintatapojen muuttamisen lisäksi haastatteluissa nousi esiin myös rakenteellinen tai juridinenkin ongelma, joka liittyy järjestöjen ja koko kolmannen sektorin lainsäädäntöön. Lajiliittojen toimintaa voisi haastateltujen mielestä kehittää huomattavasti paremmin, jos niillä olisi oikeus kerätä taloudellisia ”puskureita” vaikeiden vuosien varalle. Lajiliittojen toimintahan ei ole samanlaista vuodesta toiseen, koska suuret kansainväliset kilpailut toistuvat erimittaisissa sykleissä ja myös omassa toiminnassa taloudellisesti hyvät ja huonot vuodet vaihtelevat riippumatta siitä, miten liitoissa toimitaan.

Yhteenvedonomaisesti kerrataan vielä päähuomiot, jotka koskivat lähes jokaista urheilun lajiliittoa: organisaatioissa on tehty ja tehdään koko ajan toimintatapojen, rakenteiden ja mm. viestinnän kehittämistä. Organisaatorakenteissa ja luottamushenkilöjärjestelmissä keskeisiä tavoitteita ovat: saada seurojen ääni kuulumaan liiton toiminnassa mm. piiri- ja alueorganisaatioiden purkamisella tai niiden valtaa vähentämällä organisaation hallinnossa sekä; saada hallitukseen monenlaista osaamista lajituntemusta vähentämättä ja jäsendemokratiaa vaarantamatta.

Toiminnanjohtajien haastatteltujen perusteella kaikissa liitoissa on viime vuosina menty hyvään suuntaan oman organisaation kehittämisessä, vaikka vain harvassa se oli toiminnanjohtajan mielestä jo nyt ihanteellinen. Pääpyrkimyksenä on tekemisen kulttuurin vahvistaminen lajiliiton toiminnassa eri intressiryhmien edunvalvonnan sijasta. Enemmän tekemistä, vähemmän politikointia ja hallinnointia, tuntuu olevan 2010-luvun teemana urheiluelämässä.

Kivijalkojen vahvistaminen: oman lajin kokemuksellinen levittäminen luo pohjaa kumppanuuksille

Haastatteluissa käytiin läpi myös toiminnan ja talouden kivijalkojen vahvistamiseksi liitoissa tehtäviä toimenpiteitä. Valtion tuen suhteen monet esittivät kriteerien selventämistä, hakemisprosessin keventämistä ja läpinäkyvyyttä sekä erityisesti pitkäjänteisyyttä. Moni jopa toivoi, että valtion tuki annettaisiin yhdellä haulilla useammaksi vuodeksi kerrallaan ja siihen tehtäisiin muutoksia vain jos toimintakin muuttuu oleellisesti. Tämä keventäisi haastateltujen mielestä myös hallinnon taakkaa ja vapauttaisi energiaa varsinaiseen työhön niin järjestöissä kuin valtion hallinnossakin. Moni olisi myös valmis vähentämään hankkeisiin sidottuja tukia ja kohdentaisi ne hyväksi havaittuihin toimintoihin liittojen varsinaisessa toiminnassa. Pidempi suunnittelu- ja päätöksentekoväli on otettu käyttöön jo monien liittojen omassa toiminnassa, joten synkronointi valtion tukien kanssa olisi tästäkin syystä tarpeen. Valtion tuen

osuuden ollessa kuitenkin maltillisen suhteessa muihin tuottoihin koetaan sen eteen tehtävä työ liian mittavaksi.

Varsinaisen toiminnan eli kilpailu-, koulutus- ja järjestötoiminnan – tai millä nimellä nämä eri liitoissa käsitteellistetäänkään – kehittämisessä näyttää syntyneen aika hyvä tasapaino kilpaurheilun ja lajin harrastamisemman edistämisen kesken. Melkein kaikissa liitoissa on ymmärretty, että lajin laaja harrastaminen lapsista ikääntyneisiin, naisten ja miesten sarjoissa, erilaisissa tapahtumissa ja myös erilaisina seuraajina (sosiaalisen) median seuraajat mukaan lukien, on kaikkien etu. Jotkut liitot ovat kehittäneet toimintamuotoja, joissa jopa huippu-urheilu ja –urheilijat kohtaavat kaiken tasoiset harrastajat samoissa kilpailuissa tai tapahtumissa. Toiset ovat rakentaneet toimintaa ja tapahtumia, joilla houkutellaan uusia harrastajia mukaan ”lajiperheeseen”, jota vahvistetaan uudentyypisellä viestintäosaamisella ja –osallistumisella. Taloudellisesti tällainen toiminta on luonut pohjaa tapahtumaperustaisten tuottojen lisäämiselle, mutta välillisesti myös perustaa mahdollisille jäsenmaksujen tai sen luontoisten maksujen maltilliselle nostolle. Suurta painetta jäsenmaksujen nostoon ei kuitenkaan ollut missään liitossa. Lajiperheen osallistamisen myötä uskottiin myös kaupallisten ja muiden yhteistyökumppaneiden kiinnostuvan liiton toiminnasta. Tällaisesta oli jo joitakin hyviä esimerkkejä.

Toiminnanjohtajat kuitenkin myönsivät, että kaupallisten yhteistyökumppaneiden hankinta ei ole ollut kovin ammattimaista tai että siinä olisi paljonkin kehittämistä. Osin tämä kehittämistarve liittyi myös median valtavaan rakennemuutokseen, koska juuri TV-sopimukset ja muu medianäkyvyys ovat keskeisin osa taloudellisesti merkittäviä yhteistyökumppanuuksia joko suoraan tai välillisin vaikutuksin. Suuri osa liitoista olikin muuttanut aivan viime vuosien aikana suurestikin omaa mediastrategiaansa joko suunnitelmallisesti tai päivästä toiseen tilanteeseen reagoiden. Sosiaalisen median ja sähköisen viestinnän osuus toiminnasta oli noussut liitoissa valtavan nopeasti vuoden 2010 jälkeen ja aivan viimeisen vuoden aikanakin – monet liitot olivat mm. lopettaneet perinteisen paperilehden tuottamisen aivan haastattelujen aattona. Monet liitot kokivat olevansa jo itsessään media, joka vastaa lajin viestinnästä niin kirjallisen, kuvallisen, liikkuvan kuvan kuin sosiaalisen median sisällön tuottamisen alueilla. Sisältöjen tuottamisessa ja teknisessä tuottamisessa käytettiin myös paljon ulkopuolisia, jotka toimivat lähellä liittoa. Harvalla liitolla oli kaupallisten TV-kanavayhtiöiden kanssa sopimuksia, mutta lähes kaikilla on jonkinlaisia sopimuksia Yleisradion kanssa. Yhteistyökumppaneiltakin toivottiin ennen kaikkea pysyvyyttä ja pitkäjänteisyyttä.

Kokonaisuutena urheilun suurimmat lajiliitot olivat suhteellisen tyytyväisiä talouden ja toiminnan kivijalkoihin, vaikka moni toivoi kivijalkoja olevan nykyistä enemmän. Eroja liittojen välillä toki löytyy; suurimmilla joukkuelajiliitoilla toiminta on monipuolista ja myös talouden perusta on laajempi kuin pienemmällä yksilölajien liitoilla. Monilla liitoilla oli kuitenkin hyvinkin toimivia ja innovatiivisia toimintamalleja, joilla toimintaa ja lajin harrastamista ja seuraamista laajennetaan uusiin ihmisryhmiin ja joilla vahvistetaan lajikulttuuria ja sen yhteisöllisyyttä. Yksi keskeinen piirre näissä toimintamodoissa on niiden monipuolinen ja yhteinen kokemuksellisuus. Eri rooleissa toimivien osallisuutta korostetaan ja arvostetaan – liikkujat, urheilijat, vapaaehtoiset ja seuraajat muodostavat yhteisön, jossa kaikki ovat tärkeitä. Konkreettisesti tämä on näkynyt mm. eri palloilulajien kisatapahtumissa niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Parhaimpana ja ajankohtaisimpana esimerkkinä voi mainita jääkiekon junioreiden MM-kilpailutapahtuman, jossa kaikki elementit olivat täydellisesti paikoillaan ilman Suomen joukkueen rakentamaa klassikoksi kohonnutta käsikirjoitusta ja dramaturgiaakin.

Kun tässä tutkimuksessa haluttiin nostaa esille myös järjestötoiminnan ja kolmannen sektorin esimerkillisyyttä koko yhteiskunnalle ja sen muille sektoreille, niin haastattelujen perusteella voi

vakuuttavasti väittää, että urheilujärjestöissä – ei vain valtalaji jääkiekossa – osataan tänä päivänä rakentaa kokemuksellisesti rikasta toimintaa, joka innostaa, voimaannuttaa ja tekee urheilusta, mutta myös kaikesta siihen liittyvästä merkityksellistä. Tämä, jos mikä, olisi esikuvallista myös muille yhteiskuntaelämän sektoreille yksityisissä yrityksissä, julkisella sektorilla ja perheissä, mutta myös kulttuurielämässä, sosiaali- ja terveystoimessa tai talouselämässä.

Yhteenvetoa urheilujärjestelmän haasteista ja kehittämisestä: pelataan oma peli hyvin ja katsotaan, mihin se riittää

Kokonaisuutena urheilujärjestelmä, sen organisaatiot ja hallinto näyttäytyvät urheilun lajiliittojen näkökulmasta yllättävän merkitykseltömiltä, jos ajatellaan niiden ja urheiluseurojen omaa toimintaa. Haastattelujen perusteella uskaltaa sanoa, että urheiluseurat ja lajiliitot toimisivat ilman monia tukiorganisaatioitakin suhteellisen hyvin. Erityisen tarpeettomana nähdään liikunnan aluejärjestöt, mutta kovaakin kritiikkiä kuuluu urheiluopisto- ja valmennuskeskusjärjestelmiä kohtaan. Myös Valo ry:n, olympiakomitean ja OKM:n liikunnan vastualueen toiminta näyttäytyy melko merkitykseltömältä urheilun edistämisen kannalta, vaikka niiden muita merkityksiä ei kovin spesifioidusti kritisoidukaan. Suurin osa halusi parempaa tietoa siitä, mikä on liikunnan aluejärjestöjen, Valon ja OK:n funktio ja merkitys suomalaisessa järjestelmässä tulevaisuudessa.

Tässä haastattelussa ei puututtu urheiluseurojen toimintaan paikallistasolla kunnissa elleivät haastateltavat itse ottaneet sitä esille. Juuri kukaan ei kuitenkaan oma-aloitteisesti nostanut asiaa keskusteluun, josta voinee päätellä sen, että kuntataso ei kuitenkaan ole valtavan suuri ongelma urheiluseuroille ja lajiliitoille. On kuitenkin sanottava, että tästä ei voi haastattelujen perusteella sanoa tämän enempää. Tämä tarkoittaa myös sitä, että edellä mainittua kritiikkiä kyseessä olleita alueellisia ja valtakunnan tason organisaatioita kohtaan ei voi pitää sisällöllisesti kattavana, koska niiden toiminnasta merkittävä osa liittyy liikunnan ja urheilun edistämiseen kuntatasolla, liikuntapolitiikassa ja valtionhallinnossa.

Sen kuitenkin voi sanoa, että sen enempää liikunnan aluejärjestöt, Valo ry. kuin OKM:n liikuntahallintokaan eivät ole pystyneet kovin hyvin tai edes välttävästi perustelemaan joko omaa olemassaoloaan (aluejärjestöt) kuin joitakin osia toiminnastaan (Valo, OK ja OKM) urheilun lajiliitoille.

Tämä havainto on otettava vakavasti niissä piireissä, joissa suunnitellaan suomalaisen liikuntakulttuurin ja sen järjestäytyneen osan tulevaisuutta ja tehdään siitä päätöksiä. On selvää, että tulkinta liikuntakulttuurin kokonaisuudesta ja eri organisaatioiden merkityksistä muuttuu sen mukaan, keneltä kysytään. Liikunta- ja urheilupoliittisesti asia näyttäytyy myös jonkin verran toisin, jos katsotaan eri organisaatioiden merkitystä vaikkapa väestön liikuttamisen näkökulmasta. Urheilun lajiliitot ovat kuitenkin erittäin merkittäviä tekijöitä urheiluseurojensa kautta myös väestön liikunnan harrastamisen paikkoina ja mahdollistajina. Organisaatioina ne ovat tietysti tässäkin suhteessa ylivoimaisia, koska mikään muu yhdistysmuotoinen organisaatio ei liikuttajanakaan yllä läheskään samaan vaikuttavuuteen.

Näissä haastatteluissa esiintulleet kriittiset näkökulmat olisikin otettava vakavasti, jotta keskeneräinen prosessi liikunta- ja urheiluorganisaatioiden toimintatapojen ja rakenteiden muuttamiseksi saataisiin etenemään avoimessa ja asiallisessa hengessä. Toiminnanjohtajat eivät kuitenkaan esittäneet mitään konkreettisia visioita siitä, mitä esimerkiksi alueellisella tai valtakunnallisella tasolla täytyisi tehdä.

Jotenkin tuntui, että tilanne on samankaltainen sote-uudistusprosessin kanssa siinä mielessä, että kaikki ymmärtävät, miten raskasta on tehdä uudistuksia, jotka merkitsisivät vanhojen rakenteiden purkamista ja

resurssien ohjaamista nykypäivän ja tulevaisuuden tarpeiden mukaisesti. Siksi urheiluelämässä kai puhutaankin mieluusti vain toimintatapojen eikä rakenteiden muuttamisesta. Voi olla, että muutos tapahtuu päivä päivältä ja viikko viikolta eikä mitään yhtäkkisiä muutoksia tarvitakaan. Selvää kuitenkin on, että suurimpien urheilun lajiliittojen toimivan johdon mielestä muutoksiin on paljon tarvetta ja muutoksen kohteetkin tunnetaan hyvin.

Ulkopuolisen silmin muutosprosessin kulkua on vaikea ymmärtää edes näiden syvällisten haastattelujen jälkeen, jotka kohdistuivat aivan keskeisiin toimijoihin. Prosessin suuntaa ei haastattelija saanut selville sen enempiä kuin sitäkään, mitkä syyt ja ketkä tätä prosessia todellisuudessa ohjaavat. Joitakin selvityksiä ja papereita on toimintatapa- ja rakennemuutoksista on tehty, mutta näihin toiminnanjohtajat eivät juurikaan viitanneet.

Mielenkiintoista on sekin, että ilmiselvistä ongelmista huolimatta toiminnanjohtajat tuntuivat olevan tyytyväisiä siihen ilmapiiriin, joka varsinkin lajiliittojen kesken on rakentunut ja siihen positiiviseen ”pöhinään”, jota suomalaisessa urheiluelämässä on viime vuosina ollut havaittavissa. Kuvaisikohan lajiliittojen asennetta uudistuksiin urheilukentiltä tuttu lausahdus: ”Pelataan omaa peruspeliä mahdollisimman hyvin ja katsotaan, mihin se riittää?”

Urheilijoiden erilaisten polkujen erilainen tuki: joukkuelajeissa eroja yksilölajeihin, naisten ja miesten polut osin erilaisia, vammaisurheilijoille lajikohtaisia polkuja

Urheilijan polku on käsitteenä tuttu kaikissa urheilun lajiliitoissa, joten sen kautta oli hyvä lähestyä toimintaa. Lajiliiton johdossa oltiin hyvin tietoisia oman lajin toimivista käytännöistä, mutta myös pullonkaloista urheilijan polun eri vaiheissa. Urheiluseurat ovat tietysti keskeisiä toimijoita eikä lajiliitto aina kykene omilla toimillaan vaikuttamaan sen enempiä seuratoimintaan, kuntien päätöksiin tai junioreiden vanhempien käytökseen. Silti toiminnanjohtajat tunsivat kenttensä ja lajinsa tässäkin suhteessa erinomaisesti eivätkä he käsittäkseni ainakaan piilotelleet mahdollisia ongelmiaan urheilijan polun kehittämisessä.

Keskeisin tai yleisin havainto oli se, että kaikissa liitoissa tehdään jatkuvasti työtä sen eteen, että lapsia tulisi mukaan entistä enemmän urheilun harrastajiksi. Yhtä lailla kehitetään keinoja, joilla lajin harrastusta voitaisiin jatkaa murrosiässä kauemmin. Urheilijan polku eroaa yleensä liikkujan polusta siinä vaiheessa, kun lajissa valikoidaan tai valikoituvat ne, jotka pyrkivät joko kansainväliselle huipulle tai kansalliseen kärkeen joko aikuisiässä tai ainakin vanhemmissa junioriluokissa. Alkuosa urheilijan ja liikkujan poluilla on useimmissa liitoissa samanlainen.

Urheilijan polut ovat usein lajikohtaiset, vaikka joukkuepallolajien kesken on yhtäläisyyksiä samoin kuin sellaisten yksilölajien kesken, joissa keskeistä on joko kestävyys-, samantyyppinen lajitaito- tai esimerkiksi räjähtävä nopeus ja voima. Edellisistä yhtäläisyyksistä huolimatta lajikulttuurien erot ovat kohtuullisen suuria. Ne näyttäytyvät vaikkapa eroina kesä- ja talvilajien kesken tai siinä, minkälaisissa kulttuurisissa ympäristöissä lajia harrastetaan.

Osa palloilulajeista on esimerkiksi levittäytynyt ympäri Suomen isoille, keskisuurille ja pienille paikkakunnille, mutta osa on levinnyt vain tietyille paikkakunnille eri puolille Suomea. Jalkapalloa ja salibandya pelattaneen melkein joka paikkakunnalla, mutta jääkiekon harrastusta rajoittavat jäähallivaatimukset. Kori-, lento- ja pesäpallossa perinteet selittävät ison osan lajin harrastamisesta ainakin korkealla tasolla, vaikka varsinkin kori- ja lentopallossa on tapahtunut myös uusjakoa eli osa entisistä

mahtipaikkakunnista on hiipunut ja uusia on tullut tilalle. Kansallisella huipputasolla joukkuepallolajia näkee todella laajasti, sillä esimerkiksi miesten ylintä sarjaa pelataan 39:llä eri paikkakunnalla, joista 45 prosenttia joukkueista sijaitsee yli 100 000 asukkaan kaupungeissa, 27 prosenttia 50-100 000 asukkaan ja 29 prosenttia alle 50 000 asukkaan kaupungeissa.

Myös lajien historiat ja kulttuurit poikkeavat toisistaan niin paljon, että ne vaikuttavat monin eri tavoin eri lajien urheilijan polkuihin. Nämä erot näkyivätkin niin, että jokaisen lajin polkua kehitettiin lähinnä oman toiminnan viitekehyksessä ja esimerkiksi OK:n huippu-urheiluyksikön ja urheiluakatemioiden kautta rakennettu yhteistyö antoi lisäarvoa tälle omalle kehitystyölle.

Viime vuosina tätä lajien välistä yhteistyötä on opeteltu niin olympiakomitean huippu-urheiluyksiköissä kuin urheiluakatemioiden ja valmennuskeskuksissakin. Toiminnanjohtajien mielestä kehitys on ollut hyvää, mutta ei erinomaista. Varsinkin pallolajien edustajat pitivät järjestelmää vielä raakileena ja osin jatkossakin sopimattomana tapana kehittää omaa lajia. Pääasiallisina syinä nähtiin urheiluseurojen vahvuus ja keskeisyys paikallisella tasolla sekä toisaalta oman lajin valmennuskeskuksen tai -keskusten tärkeys liiton toiminnalle. Myöskään pallolajien tukeen OK:n huippu-urheiluyksikössä ei oltu tältä osin tyytyväisiä.

Yleiskuvaksi jäi kuitenkin se, että viime vuosina kaikissa liitoissa urheilijan polku on kehittynyt niiden resurssien puitteissa, joita liitoilla on. Selvää on, että haasteet eri lajeissa ovat todella erilaisia. Esimerkiksi purjehduksessa, ratsastuksessa, autourheilussa ja hiihtolajeissa yhtenä isona haasteena on kalliiden välineiden hankinta, huolto, kuljetus, omistaminen ja harjoittelun tapahtuminen ulkomailla jne.

Joukkuepalloluissa ongelma voi taas olla kansainvälisen kilpailukokemuksen riittämättömyys tai urheilijan polun tukeminen niin, että pelaaja löytäisi omalle kehitysvaiheelleen sopivan harjoittelu- ja otteluympäristön oli se sitten Suomessa tai ulkomailla.

Tenniksen, golfin ja luistelun huippujen ja huipulle pyrkijöiden tulee kilpailla ja harjoitella kansainvälisillä kentillä ja huippuolosuhteissa, mikä aiheuttaa omia haasteitaan, jotka poikkeavat vaikkapa yleisurheilijoiden ja uimareiden tai voimistelijoiden reiteistä. Yhteenvetona voi sanoa, että urheilijan polkujen tukemisessa on eri lajeilla hyvin erilaisia haasteita jo pelkästään sen suhteen, minkälaista materiaalista tukea eri lajeissa tarvitaan.

Nämä haasteet eivät tietenkään ole uusia, vaan niiden kanssa on voitu kamppailla jo toistasataa vuotta. Nykyaika on toki tuottanut uusiakin ongelmia, joista kannattaa mainita joidenkin lajien välineiden tai harjoittelun kalleus, joka toiminnanjohtajien mukaan on aito ja lajeissa yleensä tunnustettu ongelma.

Erilaisia tukijärjestelmiä on kehitetty, mutta moni myös myönsi, ettei täydellistä tukijärjestelmää ehkä voi rakentaakaan, koska niilläkin on monenlaisia osin haitallisia sivuvaikutuksia. Jos joitakin urheilijoita tuetaan liiton toimesta nykyistä enemmän rahallisesti jo uran alkuvaiheissa, niin mitkä ovat kriteerit ja miten se vaikuttaa vaikkapa talkootoimintaan? Tai jos kilpailusääntöjä tai vaikkapa –välineitä muutetaan kansallisesti, niin miten pärjätään kansainvälisillä areenoilla?

Jopa urheiluseuran omalle juniorijoukkueelleen antaman tuen kohdistaminen oikeaan tarkoitukseen, on ollut hankalaa, kun pelaajien vanhemmat ovatkin halunneet käyttää valmennustuen ulkomaan pelimatkaan. Kansalaisjärjestötoiminnassa päätöksenteko on yleensä siellä ruohonjuuritasolla, mikä on toiminnan vahvuus, mutta joskus myös heikkous. Vanhempien valintojen vuoksi urheilun harrastaminen saattaa kallistua yksilötasolla liiton tai jopa seuran toimista huolimatta.

Kaiken kaikkiaan urheilemisen kalleutta ei kuitenkaan pidetty kovin suurena ongelmana urheilijan polulla. Yksittäisiä lopettamistapauksia löytyy monista lajeista, mutta toiminnanjohtajien yleinen ja melko vahva usko oli, että lahjakas ja motivoitunut urheilija pääsee Suomessa huipulle, jos vain oma intohimo siihen riittää. Järjestelmä tukee tarvittaessa.

Sukupuolten kesken nähtiin joissakin lajeissa selviä eroja, vaikka useimmissa lajeissa uskottiin, että tytöt ja naiset saavat aivan saman kohtelun urheilijan polun aikana kuin pojat ja miehetkin. Joukkuepallolajeilajissa miesten sarjat, maajoukkueet ja tähdet ovat yleisesti eri asemassa kuin naiset, vaikka naiset menestyisivätkin kansainvälisesti paremmin. Salibandy on nuorena lajina onnistunut omasta mielestään parhaiten sukupuolten tasa-arvoisessa kohtelussa, tukemisessa ja myös julkisuuden tavoittelussa.

Urheilijan polun näkökulmasta katsottuna voikin sanoa, että monesti saman lajin sisällä on (ollut) kaksi hyvin erilaista urheilijan polkua – toinen pojille ja toinen tytöille. Lajiliitosta riippumattomista syistä johtuen naisjääkiekkoilija, -jalka-, -kori- tai -lentopalloilija ei globaalissa maailmassa ole miesten kanssa samanlaisessa asemassa, koska sen polun yläpää on rahassa ja arvostuksessa mitaten oikeastaan vain miesten maailma. Tytöt ja naiset tarvitsevatkin hyvin erilaista tukea pystyäkseen nousemaan kansalliselle ja kansainväliselle huipulle, koska seuroja, liigoja ja ammattilaista toimintaa on todella paljon vähemmän kuin pojille ja miehille. Joissakin lajeissa omia tyttöjen ja naisten urheilijapolkuja kehitetäänkin jo aktiivisesti, mutta työ on vasta aluillaan.

Yhteistoiminnasta naisten joukkuelajien kesken mainittiin jonkin verran, mutta oletettavaa on, että tällä saralla kansallinen yhteistoiminta voisi toimia huomattavasti paremminkin kuin miesten puolella, jossa eri lajien välillä on paljon suuremmat erot urheilijan poluissa. Sen sijaan kaikki naispallolajien harrastajat kamppailevat suurin piirtein samankaltaisissa toimintaympäristöissä, joissa haasteina ovat huippu-urheilun riittävän merkityksen ja arvostuksen puute, joka saattaa lopettaa lupaavatkin urat alkuunsa. Jos joukkuepallolajien huiput, nuorisomaajoukkueiden pelaajat ja valmentajat kohtaisivat ja tukisivat toisiaan, niin kansallisen ja kansainvälisen urheiluseuratason heikkouksia voitaisiin korjata lajiliittojen yhteistoiminnan avulla. Tällaista toimintaa on vielä vähän.

Yksilölajeissa sukupuolten välisiä eroja ei juuri mainittu. Lajiliitot ja seurat tukevat kumpaakin sukupuolta toiminnanjohtajien mukaan melko tasapuolisesti, vaikka media ja urheilukulttuuri arvostaisikin enemmän miehiä. Monissa lajeissa kansainväliset huiput ovat kuitenkin olleet jo pitkään etupäässä naisia. Joissakin lajeissa voi olla selvästi vaikeampi nousta miehenä kansainväliselle huipulle, vaikka julkinen arvostus miesten urheilua kohtaan olisikin suurempi. Toiminnanjohtajat eivät kuitenkaan näissä yksilölajeissa nähneet julkisessakaan arvostuksessa mainittavaa ongelmaa sukupuolten kesken.

Vammaisurheilu on 2000-luvulla nostanut voimakkaasti arvostustaan. Se näkyy myös liittojen toiminnassa, vaikka vammaisurheilu ei olekaan kaikkien lajien keskuudessa historiallisista syistä samanlaisessa asemassa. Suomalaisessa järjestelmässä osa vammaisurheilusta on integroitu urheilun lajiliittojen toiminnaksi, osa lajeista toimii Vammaisurheilu ry:n suojissa ja osassa tämä integraatioprosessi on kesken. Tämä tilanne johtuu osittain siitä, että kaikkia vammaisurheilulajeja ei harrasteta urheilun lajiliitoissa. Toinen syy on, että integraatioon ei vielä olla valmiita kaikissa lajiliitoissa. Keskusteluissa kävi ilmi, että joissakin lajiliitoissa täydellinen integraatio ei ehkä ole mahdollinenkaan. Vammaisurheilijan polku saattaa siis tulevaisuudessakin olla hiukan erilainen lajien välillä. Se voi myös olla vammaisurheilijan etu.

Vammaishuippu-urheilu on integroitunut paralympiakomitean kautta olympiakomiteaan ja tähän järjestelmään ollaan yleisesti melko tyytyväisiä. Vammaisurheilijan polulla on kuitenkin vielä mutkia, joista

ehkä tärkein on, miten vammaiset lapset, nuoret ja osin myös aikuiset löytävät oman lajinsa, lajiseurauksen ja riittävän tuen harrastamiselleen. Myöhemmissä urheilijan polun vaiheissa vammaisurheilijoiden polku on nykyään huomattavasti parempi kuin vielä jokin aika sitten. Lajien kesken on kuitenkin erittäin suuria eroja, koska vammaisurheilijat tarvitsevat asiantuntevia valmentajia, joita ei kaikissa liitoissa vielä ole.

Liikkujien polut: monenlaisilla tapahtumilla ja toimilla lisää eri-ikäisiä harrastajia

Viime vuosina on entistä enemmän havahduttu lasten ja nuorten vähäiseen ja yksipuoliseen liikkumiseen. Päiväkodissa, kouluissa, koulumatkoilla, välitunneilla tai vapaa-aikana ei enää harrasteta riittävästi liikuntaa terveyden saati urheilun tarpeisiin, vaikka urheiluseuroissa harjoitellaankin entistä enemmän.

Urheiluseurat onnistuvat rekrytoimaan haastattelujen perusteella riittävästi lapsia urheilijan polkua varten ja aika hyvin myös liikkujia. Silti monissa lajiliitoissa oli kehitetty toimintamalleja, joilla saataisiin enemmän uusia harrastajia oman lajin pariin. Tavoite liikkujien lisäämisestä oli sisäistetty yllättävänkin hyvin urheilun lajiliitoissa. Ristiriitaa liikkujien ja urheilun harrastajien kesken ei nähty, vaan laajasti ymmärrettiin, että kyse on sekä yhteiskunnan että kyseisen lajin parhaasta.

Kaikissa lajeissa tunnistettiin myös lähinnä murrosikään sijoittuva urheilemisen ja usein myös liikkumisen lopettamisen ongelma. Nuorten harrasteurheilu eli kunkin lajin jatkaminen kevyempänä niin, että nuori saa niitä positiivisia kokemuksia, joita hän urheilusta hakee, oli iso haaste melkein kaikille lajeille. Palloilulajeista salibandy tai sähly toimii aktiivisimmin liittotasollakin niin, että mahdollisimman monenikäiset ja -tasoiset voisivat harrastaa lajia jopa hiukan sääntöjä muunnellen. Samanlaista strategisestikin vahvaa harrasteurheilemisen mallia ei muissa palloiluliitoissa ollut, vaikka asia on huomioitu joka lajissa.

Joissakin lajeissa on alakulttuuri ja perinteitä, joiden kautta eritasoinen harrastaminen ja kilpailukin on mahdollista. Suunnistuksessa eri-ikäiset ja –tasoiset ovat kilpailleet aina yhdessä. Yleisurheilussa tällainen toiminta on lisääntymässä ja useissa muissakin lajeissa on lisätty eri-ikäisten kilpailutoimintaa, jota myös aikuisurheiluliitto harjoittaa muutamissa lajeissa. Suomenruotsalaisessa liikunta- ja urheilukulttuurissa urheilijan ja liikkujan polut eivät ehkä koskaan ole eriytyneetkään niin kauas toisistaan kuin suomalaisessa liikuntakulttuurissa. Viestikarnevaalit, urheiluseurojen ja koulujen saumaton yhteistyö ja eri-ikäisten osallistuminen urheiluseuratoimintaan ovat olleet tyypillisiä toimintamuotoja.

Maastohiihdossa toimijoita on useita, kun Suomen Latu hoitaa ulkoilutyypistä hiihtämistä, aikuisurheiluliitto kilpailuja ja sen lisäksi on yksityisiä hiihtoseuroja ja muita, jotka järjestävät isoja hiihtotapahtumia. Hiihtoliitto keskittyykin toiminnassaan lähinnä urheilijan polun kehittämiseen ja liikkujan polut ovat jääneet näille muille toimijoille. Yhteistä liikkujan polun strategiaa toimijoilla ei ole, vaikka periaatteessa hiihdon harrastajilla on paljonkin vaihtoehtoja harrastaa lajiaan myös organisaatioiden suojissa.

Suurin osa hiihdon, kävely-juoksun, luistelun ja pyöräilyn harrastamisesta tapahtuu toki omaehtoisesti, mutta organisaatioiden merkitys olosuhteiden vaatijoina ja luojina on toki merkittävä. Silti liikkujat saattaisivat hyötyä nykyistä paremmista palveluista, joita urheilu- ja liikuntaseurat ja -järjestöt voisivat olla nykyistä aktiivisemmin tuottamassa. Haastatelluista lajiliitoista luisteluliitolla onkin luistelutapahtumasarja, joka vetää runsaasti harrasteluistelijoita luonnon jäille. Toiminta on myös iso osa liiton toimintaa, joka muutoin on melko kilpaurheiluorientoitunutta.

Lentopalloliitolla on liikkujan polulle oma tuotteensa Power cup, jossa eri-ikäiset ja –tasoiset lentopallon harrastajat kohtaavat suurin joukoin toisensa. Tällä on suuri merkitys liiton toiminnalle ainakin

kulttuurisesti. Samantyyppisiä tapahtumia on kehitetty muissakin lajiliitoissa tai perinteisiä kilpailuja on muokattu yhä enemmän tapahtumatyyppisiksi. Näin on saatu laji-ihmiset laajasti kokoon joko harrastamaan itse tai ainakin osallistumaan tapahtumiin vapaaehtoisina, faneina ja eri tavoin osallisina.

Yhteisten tapahtumien ja kohtaamisten merkitys onkin hyvin sisäistetty. Näitä tarvitaan, mutta monissa lajeissa liikkujan polun haasteena on arkisen harjoittelun tarjoaminen eritasoisille ja –ikäisille. Monissa lajeissa on myös aikuisten urheilukouluja, jotka ovatkin olleet suosittuja. Lajiliitoissa myönnetäänkin, ettei koko väestön liikuttaminen voi olla vain urheiluseurojen ja lajiliittojen toiminnan varassa. Silti yllättävää oli se, että kaikissa liitoissa tehtiin töitä lisäharrastajien ja aktiivien saamiseksi ja liikkujan polun eri vaiheiden kehittämiseksi. Vain joillakin liitoilla oli erittäin vahva liikkujien lisäämisstrategia, jota oli myös resursoitu hyvin, mutta monissa liitoissa oli innovoitu tai vahvistettu toimintamalleja, joilla liikkujan polkuja parannetaan.

Lajiliitto on media, mutta onko vuorovaikutusverkosto sama kuin organisaatio?

Jos lajiliitto määrittelee itsensä mediaksi, niin voiko tulkita myös niin, että konkreettinen vuorovaikutus on itse asiassa sama kuin toimiva organisaatio? Ensimmäisessä luvussa lajiliittojen toiminnanjohtajat kipuilivat liiton virallisorganisaation ongelmien kanssa. Niistä iso osa koski vuorovaikutusta lajiseurojen ja lajiliiton välillä, joka on keskeistä lajiliiton toiminnan kanssa. Varsinkin vanhanaikaiseksi koettu piirijärjestelmä haittasi lajiliittojen virallisorganisaation toimintaa tuodessaan mukaan yhden toiminnallisesti aika merkityksettömän ja asioita hankaloittavan tason.

Kysymys muotoutuukin seuraavaksi: pitäisikö lajiliittojen virallisorganisaatioiden vastata todellista vuorovaikutusta ja verkostoitumista eikä jotakin yhdistyslaisia määriteltyä mallia? Jos lajiliiton – tai minkä tahansa organisaation – toiminta ja talous rakentuu erilaisille kivijaloille kuin mihin virallisorganisaatio rakentuu, niin pitäisikö rakenteita muuttaa todellisuutta vastaaviksi vai pitääkö tyytyä vanhentuneisiin rakenteisiin?

Sosiaali- ja terveystoimen rakenneuudistuksessakin joudutaan muuttamaan perinteisiä kivijalkoja jopa perustuslakia uhmaten, joten mikseivät kansalaisliikkeet, järjestökenttä tai kolmassektori voisi muuttaa rakenteitaan joustavasti ajanmukaisiksi? Yksi painavimmista näkökulmista on tietysti toiminnallisen, taloudellisen ja viestinnällisen vuorovaikutuksen muodostamat siteet.

Toiminnallisesti lajiseurojen äänen tulisi kuulua paremmin liiton päättävissä elimissä, taloudellisesti tärkeitä tahoja ovat myös tapahtumajärjestäjät, yksityiset yhteistyökumppanit ja kansainväliset lajiliitot sekä valtiolta ja välillisesti myös kunnat. Toiminnanjohtajat toivoivat varsinkin hyvin toimivien seurojen äänen parempaa kuulemistä päätöksentekojärjestelmässä, koska konkreettissa kanssakäymisessä nämä kaikkein tärkeimpiä ovatkin. Selvä valuvika löytyy organisaation luottamushenkilöjärjestelmästä.

He toivoivat myös asiantuntijuutta liiton ulkopuolelta eli usein myös niistä tahoista, jotka ovat viestinnällisesti tai taloudellisesti tärkeitä yhteistyökumppaneita. Virallisorganisaatioon esimerkiksi kannatusjäseniksi näitä tahoja tuskin voi ottaa, mutta mikään ei tietenkään estä valitsemasta keitä tahansa lajiliittojen hallituksiin tai muihin toimielimiin.

Yhä tärkeämpänä ryhmänä lajiliittojen toiminnassa ovat lajin seuraajat ja fanit, joiden kautta lajilla on joko julkista nostetta tai sitten ei. Seuraajien tärkeys ylittää jopa ns. absoluuttisen menestyksen merkityksen, koska fanit itse asiassa päättävät, mikä on hyvä tulos ja mikä ei. Urheilugaalan 2016 jälkeen on asetettu hyvin kyseenalaiseksi esimerkiksi se, miten urheilutoimittajat ratkaisevat eri lajien urheilijoiden

paremmuuden. Urheilutoimittajat tai liikuntahallinnon edustajat ovat aiemmin voineet valinnoillaan vaikuttaa sekä medianäkyvyyteen että lajiliittojen resursseihin tavalla, jotka hyvin usein ovat olleet jyrkässäkin ristiriidassa lajiliiton oman käsityksen kanssa menestyksellisestä toiminnasta.

Lajiliittojen edustajat ovat jäävejä päättämään omasta resurssoinnistaan, mutta tänä päivänä ja lähitulevaisuudessa ne voivat entistä paremmin vaikuttaa lajin seuraajiin ja intohimoisimpiin kannattajiin muuttuessaan medioiksi, jotka voivat palvella näitä elintärkeitä vaikuttajia yhä paremmin. Siellä missä on intomielisiä ihmisiä, siellä on ”pöhinää” ja se kiinnostaa myös valta- ja sosiaalista mediaa sekä yhteistyökumppaneita.

Ei tietenkään voi väittää, että jonkin lajiliiton mediataidot ja kannattajat voisivat määritellä lajin yleisen arvostuksen tai esimerkiksi valtionavun suuruuden. Voi kuitenkin väittää, että ainakin yleiseen arvostukseen ja yksityiseen tukeen viestinnällä aivan varmasti voi vaikuttaa. Selvää lienee sekin, että suurella yleisöllä on sanansa sanottavana siinä, miten eri urheilulajien kansainvälistä menestystä suomalaisessa kulttuurissa ja liikuntapolitiikassa arvostetaan.

Yhtä selvää on, että urheilun lajiliittojen oma toiminta on keskeinen tekijä siinä, miten se onnistuu sekä urheilumenestyksen ja innostuksen tuottajana, liikunnan edistäjänä että mediana. Kaksi ensimmäistä ovat toiminnallisesti tärkeimpiä, mutta kun lajiliitoista on nyt rakentumassa media muiden medioiden rinnalle, niin mediaosaaminen korostuu entisestään.

Sana lihaksi?

Liikuntalain tavoitteet syntyvät osin tradition, osin julkisen keskustelun ja osin (liikunta)poliittisen päätöksenteon tuloksena. Uusimman liikuntalain uudistamistyön keskeisiä valmistelijoita olivat valtion liikuntahallinnon virkamiehet, koska laajaa komiteaa ei kutsuttu koolle tai laajaa kuulemista ei nyt järjestetty. Tavoitteet heijastelevat kunkin aikakauden käsityksiä siitä, mitä tavoitteita liikunta- ja urheilutoiminnalle voidaan lainsäätäjän mielestä asettaa.

Koska liikuntalaki puhuttelee kaikkia liikuntakulttuurin toimijoita, niin urheilun lajiliitoissa, joiden perustehtävä on kuitenkin kyseisen lajin kilpailutoiminnan ja siihen liittyvän muun toiminnan järjestäminen, voitaisiin ajatella vain joidenkin tavoitteiden kohdistuvan lajiliittojen ja sitä kautta urheiluseurojen toimintaan.

Haastattelussa ei kuitenkaan vähätelty mitään kyseisistä tavoitteista, vaikka painopisteiksi erottautuivatkin yhdenvertaisuus ja liikkumattomuuden haaste sekä eettiset ongelmat – varsinkin ottelumanipulaatio ja korruptio kansainvälisissä liitoissa. Keskiöön nousseet teemat kuvastanevat ajankohtaiskeskusteluja, joissa kyseiset asiakokonaisuudet ovat olleet viime vuosina vahvasti esillä. Joskus muulloin lasten ja nuorten kasvu ja kehitys, huippu-urheilu, doping tai fyysinen toimintakyky olisivat voineet nousta enemmän esille.

Liikuntalain tavoitteilla onkin usein tehtävänä asiantilojen muuttaminen, ei vain olennaisten tavoitteiden luetteleminen. Tässä suhteessa esimerkiksi liikuntamahdollisuuksien lisääminen eri väestöryhmille ja eriarvoisuuden poistaminen ovat onnistuneet koskettamaan urheilun lajiliittojen toimintaa. Aivan varmaa ei ole, olisivatko nämä tavoitteet olleet keskeisiä, jos urheilun lajiliitot olisivat itse saaneet valita omat tavoitteensa.

Sen sijaan haastatteluiden perusteella voi hyvin väittää, että urheilun lajiliitoissa on sisäistetty erittäinkin hyvin nämä liikuntalain tavoitteet olivat ne syntyneet missä tahansa. Osa tavoitteista on esitetty niin

yleisellä tasolla, että toimijoiden eli tässä tapauksessa urheilun lajiliittojen ei ole aivan helppoa konkretisoida, mitä niiltä odotetaan. Vuoden 2015 aikana lajiliittojen olikin tehtävä yhdenvertaisuussuunnitelma, jossa konkretisoitiin juuri tuon tavoitteen mukainen toiminta.

Liikuntalain yleiset tavoitteet luovat myös pohjan lajiliittojen toiminnan arvioimiselle ja sitä kautta valtionavustusten tuloskriteereille ja avustusten määrille. Asia ei noussut haastatteluissa esille, mutta niiden perusteella voisi ajatella, että toimivan avustuskriteeristön yhtenä elementtinä voi pitää yhteiskunnassa ja liikuntakulttuurissa kulloinkin ongelmaksi nousevia asioita, kuten vaikkapa liikkumattomuuden tai harrastamisen ja eri väestöryhmien eriarvoisuuden vähentämistä. Lajiliitot reagoivat näihin tavoitteisiin yllättävänkin joustavasti kunhan ne myös palvelevat niiden omaa toimintaa.

Yhteenvetoa: Pientä viilausta vai iso remontti – miten suhtautua urheilun suurimpien lajiliittojen toiveisiin?

Suomalainen organisoitunut urheiluliike on kokenut monenlaisia muutoksia viimeisten vuosien aikana. Huippu-urheilun muutosryhmän (HuMu) työskentelyn tavoitteena oli saada aikaan toimintatavan muutos metaforanaan urheilijan polku. Toki muutosryhmä myös esitti uusia resursseja, joiden tuli kohdistua urheiluakatemiajärjestelmän kehittämiseen sekä uuteen huippu-urheiluyksikköön.

Huippu-urheilun muutostyön jälkeen menivät uusiksi katto- tai palveluorganisaatiot. Ensin Suomen Liikunta ja urheilu (SLU) hajotettiin ja palasista koottiin Valo ry. Toimialoista luovuttiin tai ainakin pyrittiin luopumaan, sillä tavoitteet pysyivät lähes samoina, mutta toiminta organisoitiin uudella tavalla. Tämän jälkeen kansallinen olympiakomitea ja Valo ry. integroivat toimintojaan, vaikka lopullista yhdistymistä ei vielä ole tapahtunut.

Urheilun lajiliittojen osalta prosessi on myös keskeneräinen, sillä osa lajiliitoista ei ole liittynyt uuden katto-organisaation jäseniksi. Suurin ongelma on ollut liikunnan aluejärjestöjen asema, joka on näiden ulkopuolelle jääneiden lajiliittojen mielestä ollut liian suuri nykyisessä mallissa.

Tämä tutkimus tehtiin ajankohtana, jolloin muutosprosessit olivat edelleen kesken. Erilaisia selvityksiä varsinkin alueellisen organisoitumisen tavoista on tehty, mutta julkisuudessa ei valmiita malleja oltu nähty eivätkä lajiliittojen toimivan johdon edustajatkan olleet näistä tietoisia. Tässä mielessä tämä tutkimus tehtiin varsin otollisessa vaiheessa, koska tähän saatiin näin urheilun suurimpien (20) lajiliiton toimivan johdon näkemyksiä keskeisistä kysymyksistä, joiden pohjalta muutoksia voitaneen tältä osin perustella.

Tämän tutkimuksen tehtävänä ei kuitenkaan ollut valmistella tai pohjustaa esitystä urheilujärjestelmän rakenteelliseksi uudistamiseksi, vaan selvittää miten urheiluseuroissa ja urheilun lajiliitoissa nyt toimitaan niiden keskeisillä toiminta-alueilla ja mitkä asiat koetaan toimiviksi ja missä taas on kehitettävää. Tässä tuotetun tietopohjan perusteella voi tuki tehdä tulkintoja siitä, tarvitaanko rakenteellisia muutoksia, resurssien uudelleen kohdistamista vai vain toimintatapojen viilausta.

On kuitenkin muistutettava, että tämän tutkimuksen kautta on kerätty tietoa vain tavallisista urheiluseuroista eli otoksesta ei voi tehdä päätelmiä isoista ja ammattimaisista urheiluseuroista ja niiden toiminnasta. Näiden seurojen toiminnasta kannattaisi ehdottomasti tehdä oma kattava selvityksensä, sillä ainakin lajiliittojen näkökulmasta katsottuna niissä on suomalaisen urheilun tulevaisuus.

Sekin on ymmärrettävä, että urheilun suurimmat lajiliitot edustavat selvästi suurinta osaa suomalaisesta urheiluliikkeestä harrastajamäärinä, huippu-urheiluna ja muina toimijoina mitattuna, mutta tämän

perusteella ei voi varmuudella sanoa, miten pienemmät urheilun lajiliitot asiat näkevät. Tämäkin olisi hyvä tutkia.

Kolmantena tutkimuksen tulosten tulkintaa rajoittavana tai ohjaavana tekijänä on se, että suomalaisessa liikuntakulttuurissa ja –politiikassa on perinteisesti pyritty edistämään laajasti liikunnan ja liikkujien mahdollisuuksia liikkumiseen ja liikunnan harrastamiseen. Urheiluseurat ja urheilun suurimmat lajiliitot ovat tässä keskeisiä tekijöitä, mutta eivät suinkaan ainoita. Koko väestön liikuttamisen tavoitteeseen päästäksemme tarvitsemme monenlaisia toimijoita, joista osa on liikunta- ja urheilupoliittisen päätöksenteon tavoitettavissa, mutta osa jää tällä hetkellä myös sen ulkopuolelle.

Ainakin nuo kolme näkökulmaa täytyy ottaa huomioon sovellettaessa tämän tutkimuksen tuloksia laajempiin yhteyksiinsä. Seuraavassa ei kuitenkaan pohdita asiaa kovin paljon, vaan pyritään kristallisoimaan vielä kertaalleen se, mitä urheilun suurimpien lajiliittojen mielestä pitäisi tehdä. Päättäjien tehtävänä on määritellä se, miten tämä ääni otetaan muutoksia tehtäessä huomioon.

Toimintatapoja viilaamalla tehokkuutta organisaatioihin

Lajiliitto-organisaatioissa tapahtuu kehittymistä riippumatta edellä mainituista katto-organisaatiotason prosesseista. Tutkimuksen perusteella on selvää, että lähes kaikissa lajiliitoissa oman organisaation luottamushenkilö- ja päätöksentekojärjestelmiä uudistetaan vastaamaan nykytilannetta. Pääsuuntana on päästä avoimempaan, kevyempään ja toimintaa paremmin tukevaan organisaatiomalliin. Keskeisten toimijoiden eli lähinnä aktiivisten seurojen ääni pitäisi saada paremmin kuulumaan liiton johdoissa ja ulkopuolista asiantuntemusta täytyisi saada, jotta liitto-organisaatiot voisivat vastata ajan muuttuviin ja monipuolisiin haasteisiin. Nämä prosessit ovat periaatteessa jokaisen liiton itse päätettävissä, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että ne olisivat helppoja päätettäviksi. Kaikissa liitoissa oli kuitenkin jo edetty näitä tavoitteita kohden, joten oletettavaa on, että muutokset tapahtuvat ennemmin tai myöhemmin.

Viilaamiseksi voinee tulkita myös viestinnän ja vuorovaikutuksen muutosprosessin, johon paine tulee pääasiassa mediakentän rajuisista muutoksista ja digitalisaatiosta, mutta välillisesti toki myös kentältä, jossa otetaan käyttöön uusia medioita, teknisiä sovelluksia ja sisällöntuotannon keinoja, joita liitoissakin täytyy seurata. Näyttää siltä, että kaikissa suurissa liitoissa kehitys on mennyt samoihin suuntiin, vaikka viestintäresursseissa onkin huomattavia eroja liittojen välillä. Todennäköistä on, että ainakin jotkut lajiliitot muuttuvat tai ovat jo muuttuneet monipuolista mediasisältöä tuottaviksi mediataloiksi, jotka puhuttelevat suoraan lajin seuraajia omien kanaviensa kautta.

Jos ajatellaan kaikkia liikunta- ja urheiluelämän toimijoita kokonaisuudessaan, niin viestintä tai tiedonvälitys on asia, johon päätöksentekijöiden tulisi kiinnittää suurta huomiota. Kyse ei ole ainoastaan digitalisaatiosta, vaan ennen kaikkea sellaisesta sisällöntuotannosta ja esimerkiksi tutkimus- ja kehitystiedon välittämisestä, joka edesauttaisi liikuntakulttuurin eri toimijoiden työn kehittämistä.

Yliopistot ja tiedelehdet ovat saman ongelman edessä laajasti, kun kaikki tieto on ikään kuin saatavilla, mutta käyttäjät ohjautuvat ikään kuin vääriin paikkoihin metsästäessään nopeasti sovellettavaa tietoa silloinkin, kun tarvittaisiin perusteellista ja monipuolista tietämystä. Päätöksentekijöiden tulisi olla huolissaan siitä, etteivät urheiluseurojen eivätkä myöskään lajiliittojen toimijat tunnu saavan tutkittua tietoa sellaisessa muodossa, että sillä olisi vaikuttavuutta itse toimintaan.

Kolmas toimintatapakysymys kohdistuu tässä tutkimuksessa lajiliittojen ja opetus- ja kulttuuriministeriön sekä osittain olympiakomitean ja Valo ry:n yhteispeliin. Valtionavustusjärjestelmän kehittämiseksi on tässä

tutkimuksessa saatu hyvin konkreettisiakin toiveita. Sen sijaan epämääräisemmin tulkittavissa on suurten lajiliittojen asema Valo:n, olympiakomitean ja OKM:n liikunnan vastuualueen ja ehkäpä jopa valtion liikuntaneuvoston muodostamassa kokonaisuudessa, jossa jollakin tavoin määritellään aika vahvastikin suomalaisen liikunta- ja urheilupolitiikan isot linjat.

Tutkimuksen kautta välittyi toisaalta kuva, jonka mukaan varsinkin kaikkein suurimmat lajiliitot ovat erittäin itsenäisiä toimijoita, joiden tekemisiin vaikuttaa huomattavasti enemmän se, mitä julkisuudessa lajista ja liiton toiminnasta puhutaan kuin tämä virallinen päätöksentekojärjestelmä. Monista urheilun organisatorisiin ratkaisuihin liittyvistä asioista tunnuttiin olevan myös hyvin epätietoisia. Silti lajiliitoissa oltiin hyvinkin herkkiä ottamaan huomioon ns. yhteiskunnalliset odotukset, jotka kohdistuvat vaikkapa dopingiin, yhdenvertaisuuteen tai vaikkapa vähän liikkuvien liikuttamiseen. Kyse on tietysti win-win – tilanteesta, joka liitoissa ymmärretään ilman ulko- tai yläpuolista ohjeistustakin.

Lajiliitot toivovat ja ehkä uskovatkin, että valtionapujärjestelmä saadaan viilattua piankin heidän toivomaansa kuntoon. Asiassa tuskin on ristiriitaa myöskään OKM:n suuntaan, koska kaikkien etuhan on, että systeemi toimii. Mahdollista toki on, että asiassa on seikkoja ja eturistiriitoja, jotka eivät tässä tutkimuksessa tulleet selvästi esille.

Sen sijaan keskustelu siitä, miten liikunta- ja urheiluelämän tulisi ylätasollaan organisoitua toimiakseen järkevästi, jäi tässä tutkimuksessa selvittämättä. Sellainen kuva kuitenkin piirtyi vahvasti, etteivät suuret ja varsinkaan suurimmat lajiliitot hyödy kovinkaan paljon Valo ry:stä, olympiakomiteasta tai OKM:n liikunnan vastuualueesta omassa toiminnassaan. Tämän voi tulkita sekä positiivisena että negatiivisena asiana. Onhan erinomaista, että suuret lajiliitot ovat toiminnassaan ja jopa taloudessaan riippumattomia toimijoita eivätkä tarvitse muita tukijärjestelmiä tai –organisaatioita. Valtionhallinto ja katto-organisaatiot voivat keskittyä niiden toimijoiden tukemiseen, jotka tukea oikeasti tarvitsevat. Negatiivisia tai kriittisiä tulkintoja on useita, mutta niitä ei tässä tutkimuksessa noussut konkreettisesti esille kuin jonkinlaisena ihmettelynä muita liikunta- ja urheilupoliittisia toimijoita kohtaan.

Rakenteellisia uudistuksiakin kaivattaisiin urheilijan polun tukemiseen

Organisaatioiden, viestinnän ja hallinnon kehittämishaasteet ovat oleellisia kehittämiskohteita, mutta suurin osa muutoksista ei kuitenkaan vaadi suuria ulkopuolisia resursseja tai isoja rakenteellisia muutoksia. Sen sijaan suuri vääntö käytäneen urheilun ja liikunnan edistämisestä alueilla. Lajiliitoissa piiri- ja aluetaso on menettänyt rajusti merkitystään, mutta liikunnan alueelliset organisaatiot sekä valmennus- ja liikuntakeskukset ovat isoja toimijoita, jotka eivät tämän tutkimuksen mukaan toimi niin kuin suurissa lajiliitoissa toivottaisiin. Toki on niin, että lajiliitoissa nähdään oman lajin valmennuskeskus yleensä kohtuullisen positiivisessa valossa, mutta muutoin järjestelmää pidetään tähän aikaan sopimattomana.

Tämän tutkimuksen perusteella ei voi kuitenkaan antaa ohjetta siihen, mitä alueille ja edellä mainituille organisaatioille pitäisi tehdä. Lajiliitoissa ja seuroissa ollaan tyytyväisempiä urheiluakatemioiden, joten sen suunnan voi kompassista ottaa. Urheilijat ja seurat tarvitsevat asiantuntijatukea siellä missä arkinen työ tehdään eli lähinnä suurimmissa asutuskeskuksissa, missä urheilijat asuvat, opiskelevat ja harjoittelevat. Joissakin valmennuskeskuksissa nuoret urheilijat toki asuvat ja käyvät kouluakaan.

Päätöksentekijöiden olisi otettava tässä tutkimuksessa esiintuotu näkökulma huomioon, vaikka liikunnan alueorganisaatioilla ja valmennuskeskuksilla tai urheiluopistoilla on monia muita funktioita, joita ei tässä tutkimuksessa lainkaan käsitelty. On puntaroitava tarkasti, mitkä ovat hyödyt ja haitat silloin, jos joidenkin

rakenteiden purkamiseen ryhdytään. Toisaalta taloudellinen tilanne on Suomessa sellainen, että kovin suuria uusia resursseja ei voi vaatia vaikkapa urheiluakatemioiden tai suurten urheiluseurojen tukemiseen, vaikka ne nähtäisiinkin oleellisina kehittämisen kohteina.

Välillisesti kysymys eri toimijoiden kehittämisessä ja uudistumisessa on myös se, missä ja millä tavoin uutta tietoa tuotetaan ja miten se välittyy kentille. Yhtä lailla kuin valmennuskeskukset ovat kaukana urheilijoista niin myös tiedon tuottajaorganisaatiot ja ihmisetkin ovat kaukana käytännön toimijoista. Ero on siinä, että valmennuskeskukset on hajautettu ympäri maata yleensä kauas asutuskeskuksista, mutta tiedontuottajat on keskitetty yhdelle keskisuurelle paikkakunnalle, joka on kaukana sieltä, missä tietoa tarvittaisiin. Lajiliitot ovat keskeisiä tiedonhyödyntäjiä, koska tieto sovelletaan yleensä lajiliitoissa ennen kuin se siirtyy urheiluseurojen käyttöön.

Kun urheilijan polun kehittämisessä nähtiin oleelliseksi osaamisen kehittyminen, niin tulevaisuudessa on osattava rakentaa fiksua verkostoa ja sovelluksia, joilla käytäntöä palvelevaa tutkimustietoa tuotetaan yhdessä keskeisten toimijoiden kanssa ja miten sitä hyödynnetään ja levitetään urheilijoiden ja heidän tukiorganisaatioidensa tukemiseksi parhaalla mahdollisella tavalla. Urheilijan polussa on vielä paljon kehitettävää ja se on urheilun lajiliittojen keskeinen osaamisalue ja toiminnan tavoite. Muiden alueella toimivien on osattava muuttaa toimintaansa, jotta näitä keskeisiä toimijoita palveltaisiin nykyistä paremmin.